

Ocupació i desigualtats en salut (21835)

Titulació/estudi: Grau en Relacions Laborals

Curs: tercer

Trimestre: tercer

Nombre de crèdits ECTS: 4

Hores de dedicació de l'estudiant: 100

Llengua o llengües de la docència: català

Professor: Joan Benach

Joan Benach, professor del Departament de Ciències Polítiques i Socials de la UPF, és Metge (UAB), Màster en Salut Pública (UB), i PhD en Salut Pública (Johns Hopkins University), i director del Grup Recerca en Desigualtats en Salut i la Xarxa *Employment Conditions Network* (GREDS-EMCONET). Les seves principals àrees de treball i d'investigació inclouen les condicions d'ocupació, la precarietat laboral, les desigualtats en salut i les polítiques socio-sanitàries.

GREDS-EMCONET. Passeig de Circumval·lació, 8. 08003 Barcelona, Universitat Pompeu Fabra.

Tel. +34 93 542 2847, joan.benach@upf.edu

<http://www.upf.edu/greds-emconet/>

<http://www.emconet.org/>

1. Presentació de l'assignatura

Els canvis econòmics, polítics, socials i tecnològics de les darreres dècades han transformat profundament les formes de producció, els tipus i característiques de les empreses i, en general, les condicions d'ocupació i treball de milions de treballadors/es a tot el món. Al costat de patologies laborals tradicionals, emergeixen nous factors de risc i problemes de salut, molts dels quals són invisibles, poc coneguts o difícils d'investigar i estan desigualment distribuïts entre la població treballadora. Utilitzant una perspectiva d'anàlisi científica i transdisciplinària, aquest curs examina críticament, tant a nivell global com nacional, la producció, distribució, causes i intervencions associades amb les condicions d'ocupació i treball que es relacionen amb la generació de desigualtats en salut. Al curs es tracten amb detall temes com les principals característiques de la salut pública i la salut laboral, els orígens i impacte de la "globalització", els determinants socials i la producció de desigualtats en salut, les principals condicions d'ocupació i treball, amb una especial èmfasi en l'atur, la precarietat laboral i el treball informal i, també, les intervencions, la participació i les polítiques que poden ajudar a la millora de la salut de tots els treballadors i les treballadores.

2. Competències que s'han d'assolir

GENERALS	ESPECÍFIQUES
Instrumentals 1. Capacitat de plantejar preguntes, valorar informació de manera crítica, sintetitzar informació, i saber valorar les prioritats en salut laboral associades amb les condicions d'ocupació les desigualtats en salut. Interpersonals 2. Afavorir la capacitat de comunicació personal, exposició en públic i participació activa en els debats. Sistèmiques 3. Desenvolupament de capacitat per a interpretar críticament les lectures, i avaluar el ventall de temes socials i polítics associats als temes del curs	1. Distingir els principals aspectes científics i socials relatius a la producció de coneixement sobre la salut col·lectiva. 2. Identificar els principals determinants i mecanismes socials que intervenen en la producció de la malaltia i la salut. 3. Examinar el marc teòric, les característiques i explicacions de les desigualtats en salut 4. Analitzar les desigualtats en salut relacionades amb el treball segons els eixos de classe social, gènere, edat, migració, ètnia i medi geogràfic. 5. Identificar els principals conceptuals i teòrics que conformen el camp de les condicions d'ocupació i les desigualtats en salut 6. Valorar la importància i característiques del atur, la precarietat laboral i el treball informal com a tema crucial de salut laboral 7. Reconèixer les principals característiques, reptes i limitacions dels processos de presa de decisions i intervencions polítiques sobre la salut i la desigualtat. 8. Identificar les polítiques socio-laborals per reduir les desigualtats en salut.

3. Continguts

Tema 1. Els determinants socials de la salut col·lectiva i la salut laboral

- o Presentació de la estructura, característiques i continguts del curs
- o Conceptes i informació fonamental sobre la salut pública i la salut laboral

Tema 2. “Globalització”, crisi econòmica, treball i salut

- o Nova divisió del treball, noves tecnologies i flexibilització
- o Conseqüències socio-sanitàries de la globalització

Tema 3. Empreses, treball i salut

- o El paper de les corporacions i empreses en el món laboral i la salut

Tema 4. Les desigualtats en salut

- o Conceptes, models teòrics i evidències
- o Les causes de les desigualtats en salut

Tema 5. Condicions d’ocupació i treball

- o Conceptes, definicions i models teòrics sobre condicions
- o Evidències de les relacions entre ocupació, treball i salut

Tema 6. Les interrelacions socials, laborals i de salut

- o La interacció entre la política, la societat, el treball i la salut

Tema 7. Crisi, atur i desigualtats en salut

- o Orígens, causes i conseqüències de la crisi
- o L’anàlisi històric i científic de l’atur i els seus efectes sobre la salut

Tema 8. La precarietat laboral i la desigualtat en salut

- o Evolució històrica, models teòrics i evidències
- o L’estudi científic de la precarietat laboral i la salut

Tema 9. Polítiques, intervencions i participació laboral i de salut

- o Coneixement, necessitats, acció
- o Els processos participatius, la salut laboral i la desigualtat

Tema 10. Noves formes d’organització del treball i efectes sobre la salut

- o Identificació de formes alternatives d’organització del treball i els seus possibles efectes sobre la salut laboral

4. Avaluació

L'avaluació del curs es realitzarà a partir de la combinació de les puntuacions de les següents activitats:

(1) La **participació activa** dels alumnes a les classes teòriques i seminaris del curs **(25% de la nota)**.

(2) Una **presentació de 10-20 minuts de grup** a presentar durant la última setmana de curs (caldrà entregar el power point i una còpia de les diapositives de la presentació) sobre algun tema relacionat amb els temes tractats durant el curs **(25% de la nota)**.

(3) Un **examen final**. Es realitzarà mitjançant un examen test (50 preguntes) amb preguntes relacionades amb els temes del curs **(un 50% de la nota)**.

5. Bibliografia i recursos didàctics

5.1. Bibliografia bàsica

- Benach J, Muntaner C. Aprender a mirar la salud. Como la desigualdad social daña nuestra salud. Barcelona: El Viejo Topo, 2005.
- Benach J, Artazcoz L, Cortés I, Amable M. Desigualdades en salud laboral. A: Ruiz-Frutos C, García AM, Delclós J, Benavides FG (eds). Salud Laboral. Conceptos y técnicas para la prevención de riesgos laborales (3 edición). Barcelona: Masson, 2007:51-60.
- Benach J, Muntaner C, con Solar O, Santana V, Quinlan M. Empleo, trabajo y desigualdades en salud: Una visión global. Barcelona: Icaria, 2010.

5.2. Bibliografia complementària

- Boix P, García AM, Llorens C, Torada R. *Percepciones y experiencia. La prevención de los riesgos laborales desde la óptica de los trabajadores*. ISTAS, 2001.
- Doyal L. *What makes women sick. Gender and the Political Economy of Health*. London: McMillan Press, 1995.
- De Sousa B (ed). *Another production is possible*. London: Verso, 2006.
- Employment conditions and health inequalities. Emconet (WHO Employment Conditions Network). www.emconet.org.
- Evans RG, Barer ML, Marmor TR, eds. *¿Por qué alguna gente esta sana y otra no?. Los determinantes de la salud de la poblaciones*. Madrid: Ediciones Diaz de Santos 1996 [ed. or. 1994].
- ISTAS. Impacto de las enfermedades laborales en España. Informe elaborado por el Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud ISTAS- Comisiones Obreras, 2007.
- Messing K (dir). *El trabajo de las mujeres. Comprender para transformar*. ISTAS/BTS, 2002.
- Observatorio de Salud Laboral.(OSL). Observatorio de Salud Laboral en España 2006.

5.3. Recursos didàctics

Altres bibliografia (texts clàssics)

- Chadwick E. *Report on an Enquiry into the Sanitary Conditions of the Labouring Population of Great Britain*. Edinburgh: University of Edinburgh Press, 1965 [ed. orig. 1842].
- Engels F. *La situación de la clase obrera en Inglaterra*. Barcelona: Crítica, 1978 [ed orig. 1845].
- Jutglar, ed. *Condiciones de vida y trabajo obrero en España a mediados del siglo XIX*. Barcelona: Anthropos, 1984.
- Ramazzini B. *Tratado de las enfermedades de los artesanos*. Madrid: Ministerio de Sanidad y Consumo, 1983 [ed orig. 1700].
- Ryan W. *Blaming the Victim*. New York: Pantheon Books. 1971
- Rose G. *The Strategy of Preventive Medicine*. Oxford. Oxford University Press, 1992.
- Selye H. *The Stress of Life*. New York: McGraw-Hill, 1984 [ed. or. 1956].
- Townsend P, Davidson N, Whitehead M. eds. *The Black Report & The Health Divide*. London: Penguin, 1988 [ed. orig. Black Report 1980, Health Divide, 1988].
- Wallraff G. *Cap de turc*. Barcelona: Edicions 1984, 1987 [ed. orig. 1985]

Altres bibliografia (alguns informes i documents de consulta)

Es recomana la consulta dels documents sobre salut editats per organitzacions com l'Organització Internacional del Treball i l'Organització Mundial de la Salut.

Algunes pàgines web d'interès

- Anti-slavery International: www.antislavery.org/homepage/antislavery/modern.htm
- Comissió Determinants Socials Salut. http://www.who.int/social_determinants/en/
- Forced labor in the 21st century by Anti-Slavery International and International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU). [web available: <http://www.antislavery.org/homepage/resources/forcedlabour.pdf>]
- Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud. <http://www.istas.ccoo.es/>
- Instituto de la Mujer. <http://www.mtas.es/mujer/mcifras/principal.htm>
- Organització Internacional del Treball (OIT). <http://www.ilo.org/public/spanish/index.htm>
- Organització Mundial de la Salut (OMS / WHO). <http://www.who.int/whosis/>
- Programa de les Nacions Unides (PNUD). <http://www.undp.org/dpa/publications/>
- Xarxa Mundial de Condicions d'Ocupació (Emconet). <http://www.emconet.org>

6. Metodologia

Activitats presencials:

- Exposicions teòriques per part del professor.
- Debats i presentacions dels alumnes basats en les lectures i la visualització de vídeos en grups de treball.
- Presentacions dels projectes finals dels grups.

Activitats dirigides:

- Lectures i visualitzacions de vídeos recomanats per preparar el debat dels seminaris.
- Lectures i treball de grup per preparar les presentacions dels projectes finals dels grups.

Activitats autònomes:

- Lectures sobre bibliografia recomanada dels temes del curs.

7. Programació d'activitats

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 11 d'abril). Lectura obligatòria d'articles del Tema 1 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 1 AULA (11-04-12). Els determinants socials de la salut col·lectiva i la salut laboral

- o Presentació de la estructura, característiques i continguts del curs
- o Conceptes i informació fonamental sobre la salut pública i la salut laboral
- o Debat: la salut col·lectiva i les seves causes

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 13 d'abril). Lectura obligatòria d'articles del Tema 2 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 2 AULA (13-04-12). “Globalització”, crisi econòmica, treball i salut

- o Nova divisió del treball, noves tecnologies i flexibilització
- o Conseqüències socio-sanitàries de la globalització
- o Debat: els orígens, característiques i conseqüències de la “globalització”

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 18 d'abril). Visualització de vídeos del Tema 3 (pàgines web a aula global)

SESSIÓ 3 AULA (18-04-12). Empreses, treball i salut

- o SEMINARI. Presentació i debat col·lectiu (a partir de lectures dels temes 1 a 3 i vídeos visualitzats prèviament en treball de grup)

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 20 d'abril). Lectura obligatòria d'articles del Tema 4 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 4 AULA (20-04-12). Les desigualtats en salut

- o Conceptes, models teòrics i evidències
- o Les causes de les desigualtats en salut
- o Debat: importància, característiques i causes de les desigualtats en salut

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 27 d'abril). Lectura obligatòria d'articles del Tema 5 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 5 AULA (27-04-12). Condicions d'ocupació i treball

- o Conceptes, definicions i models teòrics sobre condicions
- o Evidències de les relacions entre ocupació, treball i salut
- o Debat: diferències entre ocupació i treball i impactes en la salut

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 4 de maig). Visualització de vídeos del Tema 6 (pàgines web a aula global)

SESSIÓ 6 AULA (04-05-12). Les interrelacions socials, laborals i de salut

- o SEMINARI. Presentació i debat col·lectiu (a partir de lectures dels temes 3 a 5 i vídeos visualitzats prèviament en treball de grup)

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 11 de maig). Lectura obligatòria d'articles del Tema 7 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 7 AULA (11-05-12). Crisi, atur i desigualtats en salut

- o Orígens, causes i conseqüències de la crisi
- o L'anàlisi històric i científic de l'atur i els seus efectes sobre la salut
- o Debat: atur i desigualtat en salut

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 18 de maig). Lectura obligatòria d'articles del Tema 8 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 8 AULA (18-04-12). La precarietat laboral i la desigualtat en salut

- o Evolució històrica, models teòrics i evidències
- o L'estudi científic de la precarietat laboral i la salut
- o Debat: precarietat i desigualtat en salut

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 25 de maig). Lectura obligatòria d'articles del Tema 9 (penjats a l'aula global)

SESSIÓ 9 AULA (25-05-12). Polítiques, intervencions i participació laboral i de salut

- o Coneixement, necessitats, acció
- o Els processos participatius, la salut laboral i la desigualtat
- o Debat: exemples històrics i actuals de participació i salut laboral

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 1 de juny). Visualització de videos del Tema 10 (pàgines web a aula global)

SESSIÓ 10 AULA (01-06-12). Noves formes d'organització del treball i efectes sobre la salut

- o SEMINARI. Presentació i debat col·lectiu (a partir de lectures dels temes 7 a 9 i videos en treball de grups)

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 8 de juny). Repàs de les lectures obligatòries, videos i, especialment, dels projectes en curs de ser presentats.

SESSIÓ 11 AULA (08-06-12). Debat sobre el curs i presentacions dels projectes

- o SEMINARI. Debat obert sobre els temes tractats durant el curs i els projectes dels alumnes

ACTIVITAT FORA DE L'AULA (abans del 15 de juny). Repàs dels projectes que seran presentats en grups.

SESSIÓ 12 AULA (15-06-12). Presentacions de projectes per part dels alumnes

- o Exposició dels les presentacions dels projectes realitzats pels grups d'alumnes